

Η χειροτονία των γυναικών στη θεολογία του Νίκου Καζαντζάκη

«Μαρία, δὲν ἔχω ποῦ νὰ κοιμηθῶ, κρυνῶ!
Λαγούμια νὰ κρυφτοῦν ὡς κι οἱ ἀλεπούδες ἔχουν,
κι ἔχουν φωλιές ζεστές καὶ τὰ πουλιά
–μονάχος ἐγὼ δὲν ἔχω ποῦ νὰ γείρω τὸ κεφάλι!
Πολὺ διψῶ, κυρά μου, καὶ πεινῶ, κρυνῶ
καὶ μιὰ δὲ βρίσκεται καρδιά νὰ μὲ μαζώξει!”.
Κι ἐγὼ σκυφτὴ, μὲς στὸ αἷμα τοῦ πνιμένῃ,
φώναξα: “Νά, Κύριε, τὴν καρδιά μου!”.
Σώπαινα, καὶ πάλι: “Νά, Κύριε, τὴν καρδιά μου!” κλαίγοντας ἐβόγκουν. Κι αὐτὸς
χαμογελοῦσε, κι ὅλο καὶ πιὸ σάρκα στερεή, ζεστή
γινόταν ὁ Χριστὸς μας, Πέτρο, ἡμαρτον, Θεέ μου!
Ἐγὼ θαρρεῖς πῶς τὸν γεννοῦσα!”».

Νίκου Καζαντζάκη, Τραγωδία Χριστός.

Κί' αν ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνή ὡς ἡρωίδα τοῦ Καζαντζάκη, στο συγκεκριμένο ἀπόσπασμα,¹ ἀλλὰ καὶ στο καθολικὸ ἔργο τοῦ, εἶναι τὸ ἀληθινὸ καταφύγιο τοῦ κατατρεγμένου, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, Χριστοῦ, τὸ γεγονὸς αὐτὸ μας φανερῶνει περὶτρανα τὴν πολυσήμαντη θέση τῆς γυναίκα στο σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου. Ἡ καρδιά τῆς γυναίκα ἔχει τὴ δύναμη νὰ μεταμορφώσει τὸν κόσμο, ἀκόμη καὶ νὰ σώσει τὸν ἴδιο τὸ Θεό –μέσω τῆς ἐλεύθερης ἀποδοχῆς τοῦ θελήματός Του, ὅπως συνέβη καὶ στὸν Ευαγγελισμό τῆς Θεοτόκου– κί' ἐκείνη ὡς πλάσμα τοῦ Θεοῦ, βιώνει οντολογικὰ τὴν ἀλήθεια αὐτὴ βαθιὰ μέσα τῆς. Ἡ γυναίκα στο ἔργο τοῦ Καζαντζάκη, ἀλλοτε ὡς θυγατέρα τῆς Εὐας, ἀλλοτε ὡς ἀπόγονος τῆς Θεοτόκου ποὺ γέννησε τὸ ἴδιο τὸ Φῶς, ἀποτελεῖ πάντα εικόνα τοῦ Θεοῦ τῆς, ποὺ πορεύεται πρὸς ομοίωση μ' Ἐκεῖνον κί' ὄχι μόνο ἀπολαμβάνει τὴν ἴδια θέση με τὸν ἄνδρα –με τὴν ταυτόχρονη στηλίτευση ἐκ μέρους τοῦ συγγραφέως τοῦ κοινωνικοῦ αποκλεισμοῦ τῆς, ὅπου καὶ ὅταν ἐκεῖνος ὑπάρχει– ἀλλὰ με τὸ συναισθηματισμὸ καὶ τὴ μεγαλοσύνη τῆς καρδιάς τῆς, ὄχι μόνο δὲν υποτιμάται, ἀλλὰ υπερτερεῖ ἐναντι τοῦ ἀνδρός. Ἡ υπεροχὴ αὐτὴ εκφράζεται με τὴν καρδιά τῆς, ἡ ὁποία ἔχει τὴ δύναμη ν' ἀναστήσει τοὺς νεκροὺς, ἀκόμη καὶ νὰ σώσει τὸν ἴδιο τὸ Θεό. Ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνή ἀποτελεῖ τὴν ολοζώντανη μαρτυρία τῆς Ἀνάστασης καθὼς, «Ἀγάπη, ἀγνότητα, παρθενικὴ δροσιά! Ὁ ἀναστημένος Ἰησοῦς πατάει τὸ χλωρὸ χορτάρι. Καὶ τὸ χορτάρι δὲ λυγίζει κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ, γιὰτὶ ὅλη τοῦ ἢ σάρκα ἔγινε πνέμα. Ἡ Μαγδαληνή, μ' ἀνοιχτὰ χέρια,

¹ Νίκου Καζαντζάκη, *Θέατρο Β' Τραγωδίες με βυζαντινά θέματα. Χριστός, Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης, Νικηφόρος Φωκάς, Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος. Τραγωδία Χριστός*, ἐκδ. ΕΛ. Καζαντζάκη, Αθήνα 1964, σ. 26.

χιμάει πίσω του· θέλει να τόν αγγίξει, να τόν μυριστεί, να τόν αγκαλιάσει για να πιστέψει. Είναι γυναίκα. Δεν πιστεύει στο πνέμα. Μά Έκεϊνος, τὸ ἀμάλαγο Πνέμα, ἀποτραβιέται κι ἀναφωνεῖ μ' ἀνάλαφρο φρικήασμα: "Μή μου ἄπτου!"...».² Αλλά στον Καζαντζάκη, δεν υπάρχει μονάχα ο αναστάσιμος συμβολισμός της Μαρίας Μαγδαληνής, αλλά και των άλλων Μυροφόρων γυναικών, καθώς ο Χριστός έχει και γυναίκες μαθήτριες, συνομιλεί ανοιχτά και φανερώνει στη Σαμαρείτισσα υψηλές θεολογικές αλήθειες, συναναστρέφεται με πόρνες για να τις προσλάβει και να τις σώσει οντολογικά, δέχεται τη στοργική φροντίδα της Μυραλείφασας γυναικός κι' αξιώνει τις Μυροφόρες να γίνουν οι πρώτοι μάρτυρες της Αναστάσεώς του.

Το θέμα που κλήθηκα να παρουσιάσω αποτελεί πρόκληση, τουτέστιν πρόσκληση σε κοινωνία. Νίκος Ματσούκας. Ένας μεγάλος δάσκαλος. Η σκέψη του πάντα ανατρεπτική και ρηξικέλευθη, γεγονός που τον καθιστά και μεγάλο. Στην ίδια προοπτική, το φλέγον ζήτημα της ιερωσύνης των γυναικών απασχόλησε ουκ ολίγους θεολόγους και δεν θα μπορούσε ένας τόσο μεγάλος θεολόγος και δάσκαλος τόσο σημαντικών θεολόγων, να μην αφήσει το στίγμα του στο συγκεκριμένο προβληματισμό. Έτσι, λοιπόν, κατά το μακαριστό μας δάσκαλο Νίκο Ματσούκα: «Απαρχής ως σήμερα, μιά μακραίωνη παράδοση αποκλείει την ιερωσύνη των γυναικών. Αξίζει, ωστόσο, να επισημάνει κανείς ότι αυτός ο αποκλεισμός έγινε ανεπαισθήτως και σιωπηρώς, χωρίς δογματική θέσπιση. Στην προκειμένη περίπτωση δεν είναι απαραίτητο να υπενθυμίσει κανείς τους γνωστούς κοινωνικούς παράγοντες και τις ιέριες της ειδωλολατρίας που απέκλεισαν τη γυναίκα από την ιερωσύνη, ωστόσο υπάρχει ένα ιστορικό παράδοξο. Και εξηγούμαι. Αν μελετήσει κανείς την ιστορία του αρχαίου Ελληνισμού με βάση τα κλασικά κείμενα, πολύ εύκολα θα διαπιστώσει μια καταθλιπτικά κυρίαρχη ανδροκρατία με σχεδόν πλήρη εξοβελισμό της γυναίκας από τα δρώμενα του πολιτισμού. Απεναντίας, στον πολιτισμό που καλλιέργησε η ζωή της Εκκλησίας διακρίνει κανείς εντονότατα τα σημεία μιας μητριαρχίας. Με άλλα λόγια, διαχέεται ως αύρα λεπτή ένας μητροκεντρικός πολιτισμός».³ Έτσι, λοιπόν, έχει κανείς την αίσθηση, πως οι θεράποντες της επιστήμης της θεολογίας, καλούνται να μιλήσουν για ένα θέμα αυτονόητο, εφόσον ο Χριστός, ως Σαρκωμένος Λόγος, προσλαμβάνει ακέραιο ολάκερο τον άνθρωπο και καταργεί κάθε είδους διάκριση, αλλά και ταυτοχρόνως γεννιέται μέσα μας η αίσθηση πως τίποτα δεν είναι ή δεν μπορεί να θεωρηθεί αυτονόητο. Με την ευκαιρία, λοιπόν, τούτου του προβληματισμού, μπορεί να γεννηθεί ένας άκρως

² Νίκου Καζαντζάκη, *Ο Βραχόκηπος*, εκδ. Καζαντζάκη, Λευκωσία 1981, σ. 109.

³ Νίκου Ματσούκα, *Η ιερωσύνη των γυναικών ως θεολογικό και οικουμενικό πρόβλημα*, από τον τόμο *Ορθόδοξη θεολογία και οικουμενικός διάλογος*, επιμέλεια Πέτρος Βασιλειάδης, εκδ. Αποστολική Διακονία, Αθήνα 2005, σ. 124.

ενδιαφέρον και γόνιμος διάλογος, ένας διάλογος ο οποίος θα είναι ικανός ν' ανατρέψει κάθε προκατάληψη και ν' αλλάξει δια παντός την ίδια την κοινωνία, αλλάζοντας πρωτίστως, προς το καλύτερο, τον ίδιο τον άνθρωπο. Τον άνθρωπο εκείνον που πορεύεται στο σώμα της Εκκλησίας και αναζητά το Σταυρωμένο και γι' αυτό Αναστημένο Χριστό. Το «Νικήσαντα τον Άδη»,⁴ κατά τον ηλιοπότη Ελύτη.

Γυναίκα. Απόγονος της Εύας ή της Θεοτόκου; Όμως, η έν Χριστῶ διακήρυξη: «οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ»⁵, καταργεί κάθε είδους διάκριση καθώς, «Αν η ιερωσύνη ως εικόνα της έν Χριστῶ ιερωσύνης είναι οντολογική τότε ο άνθρωπος είτε ως άνδρας είτε ως γυναίκα έχει τη δυνατότητα της ιερωσύνης»,⁶ αν όντως δεχτούμε την αλήθεια πως, «Ο όλος Θεός, οντολογικά, προσλαμβάνει τον όλο άνθρωπο γενόμενος έν τῶ προσώπῳ του Ιησού όλος Θεός και όλος άνθρωπος, προσλαμβάνοντας την όλη ανθρωπίνη φύση».⁷ Πάντως, το μόνο σίγουρο είναι πως, «Για την Εκκλησία όμως του Θεού της Αγάπης δεν υπάρχουν αδιέξοδα. Βέβαια, κάθε μορφή διάκρισης και διαίρεσης, όπως το φύλο, προκαλεί το στασιασμό, την αντιπαλότητα και τη σύγκρουση».⁸ Από τον αποτροπαιο φόνο της νεοπλατωνικής φιλοσόφου Υπατίας και την ανταγωνιστική σχέση της Κασσιανής και του Θεόφιλου, ως την ύψιστη τιμή του εκκλησιαστικού σώματος σε μια γυναίκα που κυοφόρησε τη Ζωή, ο αληθινός ανθρωπίνος πολιτισμός⁹ πορεύεται δραματικά και δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση στατική πραγματικότητα, αλλά χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα από τη δυναμική του πορεία.¹⁰

⁴ Οδυσσέα Ελύτη, *Το Αξιον Εστί*, σ. 70, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1979.

⁵ Γαλ. 3, 28.

⁶ Χριστόφορου Αρβανίτη, *Η θρησκευολογική και κοινωνιολογική τυπολογία τῆς ύποταγῆς τῆς γυναίκας στόν άνδρα. Οί ἐκκλησιολογικές τῆς συνέπειες*, σ. 56.

⁷ Στο ίδιο.. Επίσης βλ. Ιωάννου Δαμασκηνού, *Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως*, 3, 12, P.G 94, 1029A.

⁸ Κωνσταντίνου Γιοκαρίνη, *Το ζήτημα της χειροτονίας των γυναικών*, Ακαδημία θεολογικών σπουδών, <http://www.acadimia.gr/content/view/100/35/lang,el/>

⁹ Χριστόφορου Αρβανίτη, *Η θρησκευολογική*, σ. 11: «Παρά τα πολλά κείμενα που έχουν γραφεί και τις πολλές μελέτες που έχουν κατατεθεί παρουσιάζοντας τεκμηριωμένα την ύπαρξη της εμπειρίας του σώματος, η γυναίκα συνεχίζει να αποτελεί θεραπευίδα και όχι υποκείμενο του πάθους, της φιλίας, της έλξης και του έρωτα. Παρ' ότι, όπως επισημαίνει ο καθηγητής Χρυσόστομος Σταμούλης, ο χριστιανισμός δεν υπήρξε γέννημα του πολιτισμού, πολύ περισσότερο δεν γεννήθηκε για τον πολιτισμό, εν τούτοις δεν μπορεί παρά να γεννά πολιτισμό, κανείς δεν μπορεί να μη διαπιστώσει την έκπτωση του ανθρώπου μέσα από την έκπτωση της γυναίκας και του σώματος στις κυρίαρχες απόψεις και πρακτικές του θεσμικού χριστιανισμού». Επίσης βλ. Χρυσόστομου Σταμούλη, *Κάλλος τό Άγιον. Προλεγόμενα στη φιλόκαλη αισθητική της Ορθοδοξίας*, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2004, σ. 17.

¹⁰ Χριστόφορου Αρβανίτη, *Η θρησκευολογική*, σ. 58: «Η ενανθρώπιση του Θεου Λόγου εκ Πνεύματος Αγίου και Μαρίας της Παρθένου καταργεί ουσιαστικά την ύπαρξη του φύλου ως βιολογική ιδιαιτερότητα του ανθρώπου και όπως επισημαίνει ο Κων/νος

Το ενδιαφέρον του Νίκου Ματσούκα για το φλέγον ζήτημα της ιερωσύνης των γυναικών φανερώνεται στο καθολικό του έργο, αλλά και στη θέλησή του για ενεργή μετοχή στον εν λόγω διάλογο.¹¹ Πάντα ανατρεπτικός και αντιεξουσιαστής τονίζει πως, «Φοβάμαι ότι μερικοί ερμηνεύουν τα ασκητικά κείμενα με τα γυαλιά του σύγχρονου πουριτανισμού. Ο ασκητής, ο ακτήμων, ο αετός υψιπέτης με την αναχώρηση και την άσκηση δεν καταδικάζει μήτε κατά κύριο λόγο απορρίπτει τη γυναίκα –αυτονοήτως κάνουμε λόγο για τον άνδρα ασκητή– αλλά διαμαρτυρόμενος καταρχήν εναντίον ενός συμβατικού και υποκριτικού κόσμου, αρνείται κάθε κοσμική εξάρτηση. Στην προκειμένη περίπτωση η γυναίκα, ως σύμβολο πλέον, είναι ένας μεγάλος πειρασμός που μπορεί να δέσει τον ασκητή με το συμβατικό και υποκριτικό κόσμο. Επομένως, το ρυπαρό δεν είναι η γυναίκα, αλλά ρυπαρός είναι ο κόσμος της υποκρισίας».¹² Όλοι τούτοι, λοιπόν, οι θιασώτες του πουριτανισμού δεν λαμβάνουν υπόψη ούτε καν «την έντονη διαμαρτυρία ενός Γρηγορίου Θεολόγου, άκρως πρωτοποριακού: ἄνδρες ἦσαν οἱ νομοθετοῦντες καὶ κατὰ τῶν γυναικῶν ἐνομοθέτησαν (PG: 36, 289 AB). Από τις τριανταφυλλιές δεν κόβουμε αγκάθια αλλά τριαντάφυλλα».¹³ Και συνεχίζοντας τον άκρως ενδιαφέροντα συλλογισμό του ο Νίκος Ματσούκας τονίζει πως, «Τέλος να σημειώσω εδώ ότι όπως ο Ντοστογιέφσκυ μας έδωσε και επιτυχέστερη ερμηνεία των πειρασμών του Κυρίου με το συναξάρι του Μεγάλου Ιεροεξεταστή, έτσι και ο Ν. Καζαντζάκης, μιλώντας ad hominem, είπε την περιώνυμη φράση: τον Χριστό ανέστησαν οι γυναίκες»¹⁴ κι' έτσι έρχεται ο ίδιος ο Κρητικός συγγραφέας να επαληθεύσει το μεγάλο δάσκαλο περίτρανα καθώς, «Κι ό σταυρός άλάκερος είχε άνθισει, από τή ρίζα ως τήν κορφή, κι είχε πετάξει τριανταφυλλένια λουλουδάκια, θαρρεῖς κι ἦταν μυγδαλιά άνθισμένη. Μέσα στα λουλούδια και στα πουλιά ἦταν ό Χριστός σταυρωμένος και

Γιοκαρίνης, όταν οι Πατέρες αναφέρονται στην ανθρώπινη φύση του Κυρίου χρησιμοποιούν τους όρους σάρξ, σῶμα, ἄνθρωπος, ἀνθρωπότητα, χωρίς να κάνουν καμία αναφορά στο βιολογικό του άρρεν φύλο. Όταν δε ο Ιωάννης Δαμασκηνός μιλά για το ανδρικό φύλο του Ιησού, το αναφέρει λέγοντας ότι αυτό έχει κυρίως σημειολογική σημασία: “ἵνα μείνη ἡ ιδιότης ἀκίνητος, Υἱός ὢν γάρ τοῦ Θεοῦ υἱός τοῦ ἀνθρώπου γέγονεν... καὶ οὐκ ἔξεστιν τῆς οἰκείας ιδιότητος”. Επίσης βλ., Ιωάννου Δαμασκηνού, *Ἐκδόσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως*, 44, P.G 94, 1108A.

¹¹ Νίκου Ματσούκα, *Η ιερωσύνη των γυναικών*, σ. 122: «Εξάλλου εν έτει σωτηρίῳ 1988, από 30 Οκτωβρίου ως 7 Νοεμβρίου ειδικό Διορθόδοξο Συνέδριο στη Ρόδο ασχολήθηκε ευρύτατα με το θέμα της χειροτονίας των γυναικών. Μολονότι η Ιερά Σύνοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου μου είχε κάνει την υψίστη τιμή να με καλέσει να παραστῶ ως ειδικός σύμβουλος, ατυχῶς για προσωπικούς λόγους δεν μπόρεσα να συμμετάσχω. Ωστόσο φρόντισα να μελετήσω τις θέσεις και τα πορίσματα του συνεδρίου».

¹² Νίκου Ματσούκα, *Η ιερωσύνη των γυναικών*, σ. 125.

¹³ Στο ίδιο.

¹⁴ Στο ίδιο.

χαμογελοῦσε· καὶ στή ρίζα τοῦ σταυροῦ ἢ Μαγδαληνῆ ἢ πόρνη, κανένας ἄλλος, καὶ σφουγγίζε μὲ τὰ ξέπλεκα μαλλιά της τὸ αἷμα ποὺ χύνονταν ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ Χριστοῦ... Ὁ Μανολιὸς κάθονταν στὸ πεζούλι ἀπόξω ἀπὸ τὸ μαντρί καὶ τοὺς περιμένε. Εἶχε λουστει, εἶχε βάλει τὰ κυριακάτικὰ του, κρατοῦσε τὴν ἅγια προσοψίδα ποὺ ἔχε σκαλίσει καὶ κοίταζε τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ. Πότε καταπρόσωπα, πότε τὸ ἴστριβε δεξιά, πότε ζερβά, γιὰ νὰ χαρεῖ τὸ κλάμα, τὸν πόνο καὶ τὸ χαμόγελο τοῦ Θεοῦ. Ὁ Μανολιὸς πῆρε τὰ δῶρα, προσκύνησε τὸ Εὐαγγέλιο, κοίταξε πολλὴν ὥρα τὴ Σταύρωση. – Δὲν εἶναι τούτη ἡ Σταύρωση, εἶναι ἡ Ἄνοιξη, μουρμούρισε».¹⁵

Για νὰ εισέλθουμε, ὁμως, ἀκόμη πιο δυναμικά στην προβληματική του Νίκου Ματσούκα καὶ πιο συγκεκριμένα, «Σύμφωνα με τις παραπάνω θεολογικές προϋποθέσεις καὶ τὴ θέση τῆς γυναίκας στὴν κοινότητα καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς ἐκκλησίας, οφείλει κανεὶς νὰ ἐπισημάνει δύο τινά: α) ἡ ζωὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος με κεφαλὴ τὸν τελετάρχη καὶ ἀρχιερέα Χριστὸ ἐκφράζεται σε μια ποικιλία χαρισμάτων –καὶ ἐπομένως μέσω χαρισματικῶν φορέων– με πλήρη ἰσοτιμία καὶ ἰσότητα τῶν μελῶν, ὅπως συμβαίνει κατὰ φύση σ' ἓνα σῶμα, καὶ β) ἡ χορήγηση τῶν χαρισμάτων ἀπὸ τὸν τελετάρχη ἀρχιερέα Χριστὸ πραγματοποιεῖται σύμφωνα με τὴν ἰδιαιτερότητα καὶ τὴ δεκτικότητα κάθε μέλους ἐνῶ ἡ ἰσοτιμία καὶ ἡ ἰσότητα μένουν ἀμετακίνητες».¹⁶ Ἐπειδὴ, «Ἡ μακραίωνη, λοιπόν, παράδοση τῆς Ἐκκλησίας ὅπως εἰπώθηκε κιόλας, ἀπέκλεισε τὴ γυναίκα ἀπὸ τὴν ἱερωσύνη, χωρὶς ὠστόσο νὰ θεσπίσει, μήτε ν' ἀναπτύξει σχετικὴ θεολογικὴ διδασκαλία. Ἐτσι καταλαβαίνει κανεὶς εὐκόλα τὴ δυσκολία ἐνδεχομένως καὶ τὴν ἀμηχανία νεότερων ὀρθοδόξων θεολόγων, ποὺ στὴν προκειμένη περίπτωση ἐπιχειροῦν νὰ θεμελιώσουν θεολογικὰ τούτο τὸν ἀποκλεισμὸ τῆς γυναίκας ἀπὸ τὴν ἱερωσύνη, ἐπισημαίνοντας κυρίως τοὺς ἑξῆς λόγους: α) Ὁ Χριστὸς ὡς ἀποστόλους κάλεσε μόνο ἄνδρες καὶ μετὰ ταῦτα οἱ ἀπόστολοι καθιέρωσαν τὴν ἀποστολικὴ διαδοχὴ. Ὅμως, σ' αὐτὴ τὴν κλήση καὶ στὴ μετέπειτα διαδοχὴ, θὰ μπορούσε ν' ἀντίπει κανεὶς, γιὰ ἓνα τόσο σπουδαῖο θέμα, ὅπως εἶναι ἡ ἐξαίρεση τῆς γυναίκας ἀπὸ τὴν ἱερωσύνη, δε γίνεται καμιά ἀπολύτως δογματικὴ ἀπόφαση καὶ μάλιστα ρητῶς ἐκπεφρασμένη, ὅπως θὰ ἔπρεπε. Ἐπειτα, ἡ ἱστορία καὶ τὰ γραπτὰ μνημεῖα τῆς Ἐκκλησίας δείχνουν ὅτι τόσο ὁ Χριστὸς ὅσο καὶ ἡ μετέπειτα παράδοση ἔδωσαν περίοπτη θέση στὴ γυναίκα. Ἀπλῶς ἐνδεικτικὰ θὰ μπορούσε κανεὶς ν' ἀναφέρει τὸν εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη, ποὺ παρουσιάζει τὸ Χριστὸ στὴ Συχάρ τῆς Σαμάρειας δίπλα σ' ἓνα πηγάδι ν' ἀναπτύσσει καὶ ν' ἀποκαλύπτει τὴν υψηλότερη ἀλήθεια γιὰ τὸ Θεὸ καὶ τὴ θεία λατρεία σε μια ἀμαρτωλὴ Σαμαρεῖτισσα. Κι αὐτὴ ἡ γυναίκα ἀμέσως

¹⁵ Νίκου Καζαντζάκη, *Ὁ Χριστὸς ξανασταυρώνεται*, ἐκδ. Ἐλ. Καζαντζάκη, Ἀθήνα 1970, σ. 174.

¹⁶ Νίκου Ματσούκα, *Ἡ ἱερωσύνη τῶν γυναικῶν*, σ. 125.

γίνεται κήρυκας και απόστολος αυτής της αλήθειας (Ιω. 4, 4-30). Εξάλλου ο απόστολος Παύλος κάνει λόγο για τη γυναίκα ως προφητεύουσα (Α' Κορ. 11, 5). β) Η Παναγία δεν άσκησε ρόλο ιερατικό, λένε. Και στην προκειμένη περίπτωση είναι έκδηλη η ανεπάρκεια αυτού του επιχειρήματος. Πέρα από το ότι η πατερική παράδοση στη χαρισματική ιεραρχία τοποθετεί τη Θεοτόκο αμέσως μετά την Αγία Τριάδα, πουθενά για ένα τόσο σοβαρό θέμα, όπως είναι η εξαίρεση της από την ιερωσύνη, δε γίνεται ρητός λόγος. Με άλλα λόγια, οφείλω να τονίσω με έμφαση ότι αυτά τα δύο επιχειρήματα έτσι κι αλλιώς πάσχουν για δύο σοβαρούς λόγους. Πρώτο, για κάθε δογματική αλήθεια απαιτείται ακρίβεια, και δεύτερο, ακόμη και ιστορικοφιλολογικά ανεπαρκή είναι τα επιχειρήματα που συνάγονται *ex silentio* (εκ της σιωπής) ή καλύτερα *ex absentia* (εκ της απουσίας).¹⁷

Επίσης,¹⁸ «Ένα τρίτο επιχείρημα, που προσάγεται, είναι άκρως επιζήμιο για την ίδια την υπόσταση της θεολογίας. Λέγεται, δηλαδή, ότι ο Χριστός, ο σαρκωμένος Λόγος, παρουσιάστηκε κι έδρασε ως άνδρας! Τούτο το επιχείρημα, πέρα από την ανεπάρκεια του, καταστρέφει –στη θεωρία εννοείται! – το δόγμα της Χαλκηδόνας. Ενδεικτικά θα αφήσω να μιλήσει ο Μάξιμος ο Ομολογητής, που ρητώς αποφαίνεται ότι ο Λόγος με την ενανθρώπιση του, ως Χριστός, κατάργησε τη διαφορά μεταξύ του άνδρα και της γυναίκας, και αντί να γίνεται λόγος για τον άνδρα και τη γυναίκα, τον άνθρωπο μονάχα ανέδειξε: Περί διαφόρων άποριών (PG 91, 1309 D) «πρῶτον ένώσας ήμϊν έαυτούς έν έαυτῶ διά τῆς άφαιρέσεως τῆς κατά

¹⁷ Νίκου Ματσούκα, *Η ιερωσύνη των γυναικών*, σσ. 125-126.

¹⁸ Κυρίλλου Αλεξανδρείας, Ομιλία Δ'. *Εν Έφέσω λεχθεΐσα πρὸς Νεστόριον, ήνίκα κατήλθον οί έπτά πρὸς τήν άγίαν Μαρίαν*, PG 77, 992B: «[...] Χαίροις, ή τόν άχώρητον χωρήσασα έν μήτρα άγία παρθενική' δί' ής Τριάς άγιάζεται' δί' ής σταυρός τίμιος όνομάζεται, και προσκυνείται εις πάσαν τήν οίκουμένην [...]». Για το δοξασμό της Αγίας Τριάδας εκ μέρους του ανθρώπου, βλ. Χρυσόστομου Σταμούλη, *Θεοτόκος και ορθόδοξο δόγμα. Σπουδή στη διδασκαλία του Αγ. Κυρίλλου Αλεξανδρείας*, εκδ. Το Παλίμψηστον, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 233: «Συνοψίζοντας, οφείλουμε να σημειώσουμε ότι η κυρίλλεια ερμηνεία της σχέσης Θεοτόκου και Εκκλησίας, ως απόλυτα χριστοκεντρική, διαφυλάσσει την ορθόδοξη περί Θεοτόκου διδασκαλία από εξάρσεις υπερτονισμού και υποτονικότητας. Παράλληλα, αναδεικνύει το πρόσωπο της Θεοτόκου ως κλειδί για την πορεία του μυστηρίου της θείας Οικονομίας και προβάλλει τη δυναμική συμμετοχή του ανθρώπινου παράγοντα που συνεργάζεται με τον προσκαλέσαντα Θεό. Η περί Θεοτόκου διδασκαλία όπως και η Εκκλησιολογία εντάσσονται στο πλαίσιο της Οικονομίας που συνδέεται άμεσα και λειτουργικά με την Τριαδολογία. Είναι ξεκάθαρο ότι για τον αλεξανδρινό, όπως και για το σύνολο των Πατέρων, η ορθόδοξη θεολογία είναι ακραιφνώς δοξολογική. Η δόξα του Θεού σημαίνει τη δόξα του Πατρός, του Υιού και του Αγίου Πνεύματος. Η όλη Τριάδα δοξάζει και δοξάζεται, καθώς η όλη Τριάδα ενεργεί το μυστήριο της ενανθρώπισης, του οποίου υπουργός είναι η Θεοτόκος Μαρία. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο η δοξολογική θεολογία του Κυρίλλου προϋποθέτει το πρόσωπο της Θεομήτορος, η ανύμνηση του οποίου αποτελεί ταυτόχρονη ομολογία και συνεπώς δοξασμό της Τριαδικής Θεότητας».

τό ἄρρεν καί τό θῆλυ διαφορᾶς, καί ἀντί ἀνδρῶν καί γυναικῶν, οἷς ὁ τῆς διαιρέσεως ἐθεωρεῖται μάλιστα τρόπος, ἀνθρώπους μόνον (τα πλάγια δικά μου) ἀποδείξας, κατ' αὐτόν δι' ὅλου μεμορφωμένους καί σώαν αὐτοῦ καί παντελῶς ἀκίβδηλον τήν εἰκόνα φέροντας».¹⁹

Ὅμως, «σε βιβλικά κείμενα, Παλαιάς και Καινῆς Διαθήκης, ὅπως και σε ὅλα τα εκκλησιαστικά των πατέρων, η παρουσία της γυναίκας είναι κυρίαρχη. Προφήτισσες ουκ ολίγες αναφέρονται τόσο στην Παλαιά όσο και στην Καινή Διαθήκη. [...] ο μητροκεντρικός τόνος είναι σημαντικός. Ἐτσι με τη Θεοτόκο Μαρία, που εκπλήρωσε τη μεσσιανική ελπίδα της σωτηρίας, ρίζωσε βαθύτερα ο μητροκεντρικός πολιτισμός, που αποτυπώνεται ποιητικά στον Ακάθιστο Ὑμνο. Και οι χαιρετισμοί, ἀκόμη και με ιστορικο-φιλολογικά κριτήρια, ἔχουν σχέση με το Ἄσμα Ἀσμάτων».²⁰

Οποιαδήποτε διαίρεση της ανθρώπινης φύσης, ὄχι μόνο φλερτάρει μ' ἓναν ὑπουλο και υφέροντα ηθικιστικό μονοφυσιτισμό, ἀλλά αποτελεί και δαιμονική κατάσταση καθώς, «Ἡ ενανθρώπιση του Χριστοῦ, πέρα ἀπό την καθάρωση του Σατανά, συνάμα ἀναδεικνύει και την ἐνότητα του ἀνθρώπου ως προσώπου, πράγμα που σημαίνει ὅτι το ἄρρεν και το θῆλυ εἶναι πλέον συμβεβηκότα. Ἡ ενανθρώπιση ἀφαίρεσε την κατά σατανικό τρόπο καθιερωμένη διαφορὰ ἀνάμεσα στον ἄνδρα και τη γυναίκα. Κατά το Μάξιμο Ὁμολογητή τουλάχιστο, ὅσοι ἀκόμη σήμερα, θεολόγοι κατεξοχήν, κάνουν λόγο για ουσιαστική διαφορὰ μεταξύ του ἀνδρα και της γυναίκας, σκέπτονται μάλλον δαιμονικά. Και ὅσοι ἀποκαλοῦν το Χριστό ἄνδρα σε ἀντίθεση προς τη γυναίκα –θεανδρική εἶναι η μορφή του Χριστοῦ, και λέγεται Θεός και ἄνθρωπος– διαπράττουν τη δεινότερη παραχάραξη του δόγματος της Χαλκηδόνας. Και τούτο συμβαίνει, ἐπειδὴ η καθ' ὑπόσταση ἔνωση των δύο φύσεων ἀφαιρεῖ τὴ διαφορὰ κατὰ τό ἄρρεν καί τό θῆλυ, καί ἀντί ἀνδρῶν καί γυναικῶν ἀποδεικνύει μόνον ἀνθρώπους κυρίως τε καί ἀληθῶς».²¹

Σε τούτη την ἀνέραστη πραγματικότητα του ἀπάνθρωπου ηθικισμοῦ ἐνοχοποιεῖται ἀκόμη και ὁ ἴδιος ὁ ἔρωτας, ὁδηγώντας σε μια παθολογία η οποία σίγουρα δεν ἐκφράζει την ὀρθόδοξη θεολογία καθώς, «Γίνεται σαφές, λοιπόν, ὅτι η καταξίωση του ἔρωτα ἔχει χριστολογική βάση, και εἶναι τούτη η βάση που δίνει τη δυνατότητα για μια υποστατική, ἄλλως κατ' ἀλήθειαν ἀνθρωπολογία, που κινεῖται ἀπό την ἐνοχοποίηση και τον ἀγιασμό που προσφέρει η σάρκωση, ὁ Σταυρός και η Ἀνάσταση».²² Κατ'

¹⁹ Νίκου Ματσούκα, *Ἡ ἱερωσύνη των γυναικῶν*, σσ. 126-127.

²⁰ Στο ἴδιο, σ. 124.

²¹ Νίκου Ματσούκα, *Δογματική και συμβολική Δ'. Ὁ Σατανάς*, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2005, σσ. 188-189.

²² Χρυσόστομου Σταμούλη, *Ἐρως και θάνατος. Δοκιμή για ἓναν πολιτισμό της σάρκωσης*, ἐκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2009, σ. 172.

επέκτασιν, στην ενοχοποίηση, λοιπόν, εναντίον της γυναίκας²³ υπάρχει μονομερής καταμερισμός των ευθυνών, δίχως να λαμβάνεται υπόψιν η πολυσήμαντη παρουσία της γυναίκας στο κοινωνικό γίγνεσθαι.²⁴ Έτσι, πολλές φορές είναι αδυσώπητη και η ίδια η πραγματικότητα καθώς, «Οι Πατέρες, όμως, αισθάνονται μερικές φορές αιχμάλωτοι κι εγκλωβισμένοι μεταξύ της διακήρυξης του Γαλ. 3,28 “ουκ ένι άρσεν και θήλυ” και των συνθηκών του πολιτιστικού περιβάλλοντος. Η πραγματικότητα αυτή υποτάσσει τη γυναίκα στον άνδρα και οδηγεί πολλές φορές στη διαίρεση και τον ανταγωνισμό»²⁵ αφού, «Τα λόγια του αγγέλου προς τις μυροφόρες γυναίκες, που ακούμε στο ορθινό ευαγγέλιο της Αναστάσεως (Μκ. 16, 6-8) περιγράφουν με θαυμαστό τρόπο το μήνυμα που οι γυναίκες καλούνται να μεταφέρουν στο περιβάλλον τους: “τι ζητείτε τον ζώντα μετά των νεκρών; τι θρηνείτε τον άφθορον ως εν φθορά; απελθούσαι κηρύξατε τοις αυτού μαθηταίς”. Το Ευαγγέλιο δεν παρουσιάζει δυαλισμό, κατά τον οποίο αρσενικό και θηλυκό αντιτίθενται και συγκρούονται. Αντίθετα, προσφέρει μια πρόταση και ένα όραμα ζωής και σχέσης, που η εκκλησιαστική κοινότητα καλείται να ενσαρκώσει».²⁶ Και σίγουρα το πολυπόθητο ιδανικό θα είναι, «Η ισότητα, η δικαιοσύνη και η ελευθερία των μελών της κοινότητας, που βιώνεται με την δράση του Αγίου Πνεύματος κατά την Ευχαριστία είναι απαραίτητο να διαποτίσει τον κόσμο, ώστε ο κόσμος να γίνει εκκλησία όπου “ουκ ένι Ιουδαίος ουδέ Έλλην, ουκ ένι δούλος ουδέ ελεύθερος, ουκ ένι άρσεν και θήλυ· πάντες γαρ υμείς εις εστέ εν Χριστώ Ιησού” (Γαλ. 3, 28)».²⁷

²³ Ο αναστοχασμός στη φεμινιστική έρευνα. Σκιαγράφηση μιας αμφίθυμης σχέσης, επιμέλεια Χρυσή Ιγγλέση, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 2001, σσ. 162-163: «Πολυσήμαντο σύμβολο, η Πρώτη Γυναίκα συμπυκνώνει τις έννοιες της επιθυμίας, της ανυπακοής, της τιμωρίας αλλά και της καταστροφικότητας. Ως υπαίτια της Πτώσης, η Εύα συνεπάγεται απώλεια του Παραδείσου και θνητότητα για το ανθρώπινο γένος».

²⁴ *Ανθρωπολογία, γυναίκες και φύλο*, επιμέλεια Αλεξάνδρα Μπακαλάκη, κείμενα των S. Ortner, M. Strathern, M. Rosaldo, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1994, σ. 21: «Οι γυναίκες όμως είναι επίσης εκείνες που διαμεσολαβούν μεταξύ της φύσης και του πολιτισμού. Ως μητέρες και υπεύθυνες για τον οικιακό χώρο αναλαμβάνουν να μετασχηματίσουν τα προϊόντα της φύσης και να τα εντάξουν στον πολιτισμό. Η κοινωνικοποίηση των μικρών παιδιών και η μαγειρική είναι από τα κυριότερα καθήκοντά τους. Η ενδιάμεση θέση των γυναικών μεταξύ της φύσης και του πολιτισμού λοιπόν εξηγεί και τον κοινωνικό έλεγχο στον οποίο αυτές υπόκεινται ως υπεύθυνες για το μετασχηματισμό φυσικών προϊόντων σε πολιτισμικά αντικείμενα, καθώς και την τάση να αντιπροσωπεύουν αντίθετες σημασίες (π.χ. τη ζωή και το θάνατο, την αγνότητα και τη μιαιρότητα) και να συμβολίζουν από τη μια την ανατροπή της τάξης στην κοινωνία και από την άλλη την υπέρβασή της».

²⁵ Ελένης Κασσελούρη-Χατζηβασιλειάδη, *Φεμινιστική Ερμηνευτική. Ο παράγοντας “φύλο” στη σύγχρονη βιβλική ερμηνευτική*, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 111.

²⁶ Στο ίδιο, σ. 139.

²⁷ Στο ίδιο, σ. 140.

Επειδή, αντίθετα με το κοινωνικό κατεστημένο,²⁸ «Είναι πραγματικότητα ότι ο Χριστός, όπως και σε πολλά άλλα θέματα, έτσι και στην περίπτωση των γυναικών με την πρακτική που ακολούθησε αποτέλεσε “σκάνδαλο” για την εποχή του. Είναι γνωστό ότι όταν τον συνάντησαν οι μαθητές του να ομιλεί με τη Σαμαρείτιδα, απόρησαν που μιλούσε με γυναίκα. Οι Εβραίοι τον κατηγορούσαν ότι έτρωγε με πόρνες και τελώνες. Είναι γνωστό ακόμη ότι στον ευρύ κύκλο των μαθητών του είχε και γυναίκες, οι οποίες έφεραν το χαρμόσυνο μήνυμα της Ανάστασης»²⁹ αλλά, «Χωρίς αμφιβολία ο Χριστός σπάζει τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά του κόσμου της εποχής εκείνης, ιεράρχηση και μεσιτεία πολιτική ή θρησκευτική, τονίζει την ευθύνη κάθε ανθρώπου απέναντι στον Θεό και την ιδιαίτερη αξία του, και καλεί όλους στην προοπτική της δημιουργίας σχέσεων κοινωνίας μέσω της αγάπης. Για όλα αυτά αντιμετωπίζεται απαρχής με καχυποψία και θεωρείται ως επικίνδυνος για το κοινωνικό-θρησκευτικό status, πράγμα που τελικά τον οδηγεί στο Σταυρό».³⁰

Ξεκάθαρα, λοιπόν, «Ο Χριστός όμως επαινεί τη Μαρία που “βγαίνει” από την κουζίνα, κάθεται στα πόδια Του και Τον ακούει. Γίνεται μαθήτριά Του θέτοντας ως προτεραιότητα την τελείωση και τη σωτηρία ως μέλος της κοινότητας. Είναι ο τύπος της γυναίκας που ακολουθεί το δάσκαλο, ισότιμα όπως οι άντρες μαθητές του, αγιάζεται, σώζεται και θεώνεται. Εκφράζει την απόπειρα της γυναίκας να λειτουργήσει ως πλήρες και ισότιμο μέλος της νέας κοινωνίας που ο ίδιος ο Χριστός εγκαινιάζει και

²⁸ Ιωάννη Πέτρου, *Φύλο, κοινωνικοί ρόλοι, Ορθοδοξία στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα*, Επιστημονική Επετηρίδα Θεολογικής Σχολής, τιμητικό αφιέρωμα στους ομότιμους καθηγητές Πρόδρομο Ακανθόπουλο και Βασίλειο Ψευτογκά, Τμήμα Θεολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τόμος 11^{ος}, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 259: «Αντίθετα ο Γρηγόριος ο Θεολόγος επέκρινε τους σύγχρονους του για διακρίσεις, επειδή το ζήτημα της μοιχείας οδηγούσε σε καταδίκη των γυναικών και δεν ίσχυε το ίδιο για τους άνδρες. Χαρακτηριστικά παρατήρησε “Άνδρες ήσαν οί νομοθετούντες διά τούτο κατά γυναικών ή νομοθεσία”. Η Ορθόδοξη Εκκλησία συνήθως προβάλλει ως επιχείρημα για τη συμβολή της στην ανύψωση της θέσης της γυναίκας, την ιδιαίτερη θέση που κατέχει στο εκκλησιαστικό πεδίο η Παναγία. Αυτό όμως που ισχύει για το πρόσωπο της Παναγίας δεν σημαίνει ότι ίσχυε για τις υπόλοιπες γυναίκες. Η γυναίκα στην παραδοσιακή κοινωνία δεν έπαυσε ποτέ να είναι περιθωριοποιημένη και να θεωρείται ως η αιτία όλων των κακών».

²⁹ Ιωάννη Πέτρου, *Η Ορθόδοξη Εκκλησία και το γυναικείο ζήτημα*, από τον τόμο *Φύλο και θρησκεία. Η θέση της γυναίκας στην Εκκλησία, εποπτεία-συντονισμός ύλης Παντελής Καλαϊτζίδης-Νίκος Ντόντος*, Ιερά Μητρόπολις Δημητριάδος, Ακαδημία θεολογικών σπουδών, εκδ. Ίνδικτος, Αθήνα 2004, σ. 154.

³⁰ Ιωάννη Πέτρου, *Το γυναικείο ζήτημα και η εκκλησιαστική παράδοση*, Επιστημονική Επετηρίδα Θεολογικής Σχολής, Τμήμα Θεολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τόμος 10^{ος}, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 228.

πραγματώνει».³¹ Και στην προοπτική αυτής της οντολογικής μεταμόρφωσης, ο Χριστός δεν διστάζει να προσλάβει κάθε άνθρωπο που έχει εκτραπεί από την πορεία της θέωσης καθώς, «Πολύ εύκολα μπορεί κανείς να συγκρίνει τα κείμενα του Μ. Αθανασίου και του Ισαάκ του Σύρου με τις διηγήσεις που κάνει ο Καζαντζάκης, και βλέπει αμέσως πόσο άψογες θεολογικά και παραδοσιακά είναι. Εξάλλου η επίσκεψη του Χριστού στο σπίτι της Μαγδαληνής έχει ξεκαθαρισμένο σκοπό που μένει αταλάντευτος ως το τέλος. Ο Χριστός θέλει να τη σώσει, και μόνο αυτό. Άλλωστε και ο Ευαγγελιστής Ιωάννης παρουσιάζει το Χριστό να μιλάει με την πόρνη τη Σαμαρίτισσα. Ωστόσο τη σκηνή της Μαγδαληνής ο Καζαντζάκης τη δανείζεται από διηγήσεις ασκητικών κειμένων που παρουσιάζουν ασκητές και τους “διά Χριστόν σαλούς”, που επισκέφτονται πόρνες για να τις σώσουν ή εξαιτίας της επίσκεψης αυτής να επικριθούν οι ίδιοι από τον κόσμο και να ταπεινωθούν».³²

Έτσι, λοιπόν, δεν υπάρχει κανενός είδους δυαλισμός ανάμεσα στα δύο φύλα,³³ γιατί κάτι τέτοιο θ’ αποτελούσε βαθύτατο εκκλησιολογικό πρόβλημα,³⁴ καθώς ο μανιχαϊσμός αποτελεί πραγματικότητα ξένη προς την Εκκλησία του Χριστού.³⁵ Έτσι, η παράδοση αποτελεί ζωντανό σώμα³⁶

³¹ Νίκης Παπαγεωργίου, *Η θέση και ο ρόλος της γυναίκας στην Ορθόδοξη Εκκλησία*, από τον τόμο *Ορθόδοξη Θεολογία και οικουμενικός διάλογος*, επιμέλεια Πέτρος Βασιλειάδης, εκδ. Αποστολική Διακονία, Αθήνα 2005, σ. 113.

³² Νίκου Ματσούκα, *Η ελληνική παράδοση στον Νίκο Καζαντζάκη*, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1989, σ. 47.

³³ Maria Clara Lucchetti Bingemer, *Όπου οι γυναίκες βιώνουν την εμπειρία της αδικίας*, μτφρ. Βάσω Σταθόκωστα, περιοδικό *Καθ’ Οδόν, Γυναίκα: η Άνθρωπος*, τεύχος 9, Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος 1994, Θεσσαλονίκη, εκδ. Παρατηρητής, σ. 84: «Το Ευαγγέλιο δεν παρουσιάζει ένα δυαλισμό, κατά τον οποίο αρσενικό και θηλυκό αντιτίθενται μεταξύ τους, συγκρούονται ή είναι “συμπληρωματικά”. Αντίθετα, πρόκειται για μια πρόταση ζωής και σχέσης, όπου το μισό της ανθρωπότητας, περιφρονημένο και παραγκωνισμένο, έχει δικαίωμα και πρόσβαση σε μια ανθρώπινη και ισότιμη σχέση, ώριμη και υπεύθυνη. Η Εκκλησία σήμερα καλείται όλο και πιο επίμονα να κάνει πράξη το παράδειγμα του Ιησού, να είναι πιστή στο Ευαγγέλιο που οφείλει να κηρύσσει στον κόσμο».

³⁴ Κωνσταντίνου Γιοκαρίνη, *Η ιερωσύνη των γυναικών στο πλαίσιο της οικουμενικής κίνησης*, εκδ. Επέκταση, Κατερίνη 1995, σ. 141: «Ο Απ. Παύλος αναφέροντας την ισότητα του άνδρα και της γυναίκας στο Χριστό, τη διασφαλίζει. Η άρνηση ή η απόρριψη της οδηγεί αμέσως στην άρνηση της κυριότητας, του ισότιμου, του συνάναρχου και ομότιμου του προσώπου του Χριστού προς το Θεό. Η χριστολογική θεμελίωση της ισότητας των δύο φύλων προσλαμβάνει μιá τέτοια δυναμική, ώστε η αμφισβήτηση ή η άρνηση της να επηρεάζει καταλυτικά την ίδια την Εκκλησία».

³⁵ Maria Clara Lucchetti Bingemer, *Όπου οι γυναίκες*, σ. 82: «Ότι γνωρίζουμε από τα τέσσερα Ευαγγέλια για τον ιστορικό Ιησού τον παρουσιάζει ως τον ιδρυτή μιας περιπλανώμενης και χαρισματικής κίνησης, όπου άνδρες και γυναίκες γίνονται αποδεκτοί σε αγαπητική σχέση».

³⁶ Καίτης Χιωτέλλη, *Η συμμετοχή της γυναίκας στη ζωή και στο έργο της Εκκλησίας*, περιοδικό *Καθ’ Οδόν, Γυναίκα: η Άνθρωπος*, σ. 119: «Μια παγιωμένη, στατική έννοια της Παράδοσης δε θα μπορούσε να έχει σχέση με ένα ζωντανό Σώμα που κοινωνεί τη Ζωή».

και ο Θεός καταξιώνει τη γυναίκα με τη Σάρκωση του Υιού Του.³⁷ Ακολούθως, λοιπόν, ο Χριστός εξυψώνει τη γυναίκα,³⁸ αφού εκείνη δεν διαφέρει σε κάτι με τον άνδρα³⁹ και την καθιστά μάρτυρα της Αναστάσεώς του.⁴⁰ Γιατί, μέσα στην καρδιά της⁴¹ ο Εσταυρωμένος Έρωτας σταυρώνεται κι ανασταίνεται διαρκώς⁴² καθώς, «Έτσι, στον Καζαντζάκη το πρότυπο για τον άνθρωπο είναι ο Χριστός, όπως κυρίαρχη είναι και η σκέψη της δυνατότητας σωτηρίας μέσα από την απόλυτη πρόσληψη του ανθρώπου. Ταυτοχρόνως, με τον αλληγορικό αυτό συμβολισμό, η Μαρία Μαγδαληνή αποτελεί το alter ego, την άλλη όψη της ανθρωπίνης πλευράς του Ιησού. Η Μαρία είναι εκείνη η μάρτυρας που με τη γυναικεία της διαίσθηση, κατανοεί πως δεν έχει απέναντί της έναν κοινό άνθρωπο, μα τον ίδιο το Θεό».⁴³

³⁷ Αποστόλου Μπουρνέλη, *Η θέση της γυναίκας στην Εκκλησία κατά τον Ιερόν Χρυσόστομον*, διδακτορική διατριβή υποβληθείσα στη Θεολογική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Ηράκλειο Κρήτης 2004, σ. 67: «Με την ενανθρώπησή του ο Υιός του Θεού τιμά τη γυναίκα και δι' αυτής κατέρχεται εις τον κόσμον, για να τον εξαγιάσει».

³⁸ Κωνσταντίνου Γιοκαρίνη, *Η ιερωσύνη των γυναικών*, σ. 176: «Ο Χριστός με τη διδασκαλία Του και τις κατά περιστάσεις ευκαιρίες προάγει τη γυναίκα και την εξυψώνει στο επίπεδο του ισότιμου προς τον άνδρα προσώπου, αναγνωρίζοντάς της την ικανότητα αυτοκαταξίωσής της».

³⁹ Στο ίδιο, σ. 179: «Η ισότητα του άνδρα και της γυναίκας, η οποία εκπηγάει από τον ενανθρωπήσαντα Θεό Λόγο αποτελεί θεμελιώδη πίστη του Χριστιανισμού».

⁴⁰ Αποστόλου Μπουρνέλη, *Η θέση της γυναίκας*, σ. 98: «Μετά το χαρμόσυνο άγγελμα "Χριστός Ανέστη" η Μαρία Μαγδαληνή επιστρέφει και κάθεται επί του τάφου, όπου εμφανίζεται ο αναστάς Κύριος. Τότε εκείνη τρέχει να ασπαστεί τα πόδια του, νομίζοντας ότι ο Χριστός συνεχίζει το επίγειο έργο του».

⁴¹ Νίκου Καζαντζάκη, *Ο Τελευταίος Πειρασμός*, εκδ. Ελ. Καζαντζάκη, Αθήνα 1970, σ. 390: «- Θάνατο! έκαμε ή Μαγδαληνή και τό στήθος τής έλιωσε! θάνατο! Μά μπορεϊ αυτός νά πεθάνει, πατέρα; Ο γερο ραβίνος κοίταξε τή θυγατέρα του, χαμογέλασε πικρά: - Έτσι λέμε πάντα για τους ανθρώπους που αγαπούμε, μουρμούρισε και σώπασε. - Μά δέν είναι άνθρωπος σαν κι έμας ό ραβής, δέν είναι! έκαμε ή Μαγδαληνή άπελπισμένη! δέν είναι! δέν είναι! έλεγε και ξανάλεγε, για να ξορκίσει τον τρόμο της. - Πώς τό ξέρεις; είπε ό γέρος κι ή καρδιά του άναπετάρισε, γιατί είχε έμπιστοσύνη στα ψυχανεμίσματα τής γυναίκας. - Τό ξέρω, άποκρίθηκε ή Μαγδαληνή, μη με ρωτάς τό πώς! είμαι σίγουρη. Μη φοβάσαι, πατέρα! ποιός τολμάει να τον άγγίξει τώρα που άνάστησε τό Λάζαρο!».

⁴² Νίκου Καζαντζάκη, *Άναφορά στον Γκρέκο*, εκδ. Ελ. Καζαντζάκη, Αθήνα 1961, σ. 292: «Ζύγωνε ή Βδομάδα των Παθών, σε όλη τή χριστιανοσύνη θά σταυρώνουνταν ό Χριστός, θά ξανάνοιγαν οί πέντε άθάνατες πληγές και θά 'ρχουνταν πάλι ή καρδιά ή Μαγδαληνή να παλέψει με τό θάνατο. Τί ευτυχία να 'ναι ακόμα ή καρδιά σου σαν του παιδιού και να υποφέρεις τις μέρες ετούτες, να μην μπορεϊς να φάς, να μην μπορεϊς να κοιμηθεις, να πηγαίνεις στις αγρυπνίες και να τρέχουν τα δάκρυά σου θωρώντας άπάνω στο σταυρό να σπαράζει τό σώμα του Θεού σου, φορτωμένο λεμονανθούς! Και να 'ναι άνοιχτά τα παράθυρα τής έκκλησιās, να μπαίνει ή άνοιξη».

⁴³ Μαρίας Χατζηραποστόλου, *Το πρόσωπο του Χριστού στο Νίκο Καζαντζάκη*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2013, σ. 91.

Και ο Νίκος Ματσούκας συνεχίζει δυναμικά και πάντα με γλαφυρό τρόπο το συλλογισμό του ομολογώντας πως, «Αν ήμουν υποψήφιος διδάκτορας, εξάπαντος θα με επέκριναν ότι είμαι εκτός θέματος ή ότι έχω ατημέλητο ύφος! Ευτυχώς που δεν είμαι, και έτσι ευθύς εξαρχής επιθυμώ να τονίσω με έμφαση ότι η ιστορία μήτε από κοκκινοσκουφίτσες γράφεται μήτε με μονομερείς επιλογές πουριτανικού χαρακτήρα κατά το δοκούν κρίνεται».⁴⁴ Επειδή, «Αν, λόγου χάρη, μέσα στην ιστορική κακοήθεια επισημάνει κανείς ένα βιβλικό ή πατερικό διαμάντι προσόδου και ανθρωπιάς, δεν χάνει την παιδευτική αξία και μεγαλωσύνη του, καθώς κάποιος απαριθμεί “τα βαρετά εκείνα” κι άλλα ηχηρά και τετριμμένα ότι ο Χριστιανισμός, και κυρίως ο ασκητισμός, υποτίμησε η γυναίκα ή (απαραίτητα) ότι το Βυζάντιο την καταπίεσε ή ότι με εντολή του Αποστόλου Παύλου την υποχρέωσε να φοράει καλύπτρα (!) ή ότι της στέρησε τη θεία κοινωνία κατά τη διάρκεια της εμμηνορροσίας! Έχουμε λοιπόν μαχόμενη ιστορία, και προπαντός πορεία για μιά τελείωση από το Α ως το Ω της δημιουργίας, μέσα από τα οδυνηρά συντρίμια της κτιστότητας των όντων. Άλλος δρόμος δεν υπάρχει».⁴⁵

Αναμφισβήτητα, «Στη βιβλική ιστορία, που θα μπορούσε κανείς να την ονομάτιζε ιστορία της ανθρωπότητας, η γυναίκα νοσηματοδοτείται από μιά βασική φιλοσοφία: είναι η συνέχεια της Εύας ως Ζωής, αυτή που προσγειώνει τον άντρα στη μητέρα γη, κρατάει τα θεμέλια του γένους και της πατριαρχικής οικογένειας, και συνάμα διακρίνεται, σπάνια αλλά χτυπητά και δημιουργικά, ως πρωταγωνιστικό πρόσωπο»⁴⁶ και «Τούτη η θεμελιακή θέση της γυναίκας στην ιστορία της θείας οικονομίας, που η ανδροκρατική κυριαρχία με λογιά λογιά καταπιέσεις πότε την αμαυρώνει και ποτέ απεναντίας, ίσως εξαιτίας της σκληρής διαλεκτικής αντιπαράθεσης, την κάνει να φαίνεται λαμπρότερη, αναδείχτηκε ακόμη περισσότερο και ρίζωσε βαθύτερα στις μεσσιανικές ελπίδες. Κάποια από τις γυναίκες του Ισραήλ θα ήταν η ευλογημένη να κυοφορήσει το Μεσσία και να γεννοβολήσει τη μοναδική ελπίδα σωτηρίας. Στην ιστορία του Ισραήλ είναι διάχυτη η αύρα ενός μητροκεντρικού πολιτισμού, που τ' αχνάρια του μπορούν να εντοπιστούν και στο *Άσμα ασμάτων*».⁴⁷

Θεοτόκος. Η Μητέρα του Φωτός, λοιπόν, καθώς, «Στη συνέχεια της ιστορίας η Θεοτόκος Μαρία, καταγόμενη από την Εύα, κι αυτή καταξιώνει κάθε γυναίκα, ακόμη περισσότερο, αφού πιά ο λαός δεν αναμένει τη γέννηση του Μεσσία από κάποια γυναίκα, αλλά η ίδια η Θεοτόκος

⁴⁴ Νίκου Ματσούκα, *Η Εύα της θεολογίας και η γυναίκα της ιστορίας. Η γυναίκα στην Εκκλησία και τον κόσμο*, περιοδικό *Σύναξη*, τεύχος 36°, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 1990, Αθήνα, σ. 6.

⁴⁵ Στο ίδιο.

⁴⁶ Στο ίδιο.

⁴⁷ Στο ίδιο, σ. 7.

γέννησε το σαρκωμένο Λόγο, ο οποίος “*ἀσάρκως ἐνεδήμει τοῖς προφήταις*”, και επομένως αυτός είναι ο Μεσσίας»⁴⁸ αφού, «Έτσι με τη Θεοτόκο Μαρία, που εκπλήρωσε τη μεσσιανική ελπίδα σωτηρίας, ριζωσε βαθύτερα ο μητροκεντρικός πολιτισμός, που φαίνεται έντονος στον *Ακάθιστο Ύμνο*. Και οι *Χαιρετισμοί* νοηματικά και φιλολογικά έχουν σχέση με το *Άσμα ασμάτων*. Τούτη η οργανική σχέση Εύας και Θεοτόκου Μαρίας, που στην ιστορία διαχέει το μητροκεντρικό πολιτισμό, έπρεπε να θεμελιωθεί στην ίδια τη διήγηση του προπατορικού αμαρτήματος».⁴⁹

Επειδή, λοιπόν, η αλήθεια δεν αμαυρώνεται, ούτε αποσιωπάται,⁵⁰ αναμφισβήτητα, «Στο επίμονο ερώτημα, αν η θεολογία δέχεται την ισοτιμία μεταξύ του άντρα και της γυναίκας, μπορούμε ν’ απαντήσουμε καταφατικά. Άλλωστε τούτη η ισοτιμία πήρε σάρκα και οστά στο χώρο της εκκλησιαστικής ζωής. Η περιώνυμη ρήση του Αποστόλου Παύλου “*οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ*” δεν είναι μια απλή θεωρητική διακήρυξη. Καμιά σημασία δεν έχει το γεγονός ότι η ισοτιμία αυτή προχωράει αγκομαχώντας βήμα βήμα. Η ιστορία δεν είναι μαγεία».⁵¹ Άρα, «Επομένως ο μητροκεντρικός πολιτισμός δεν είναι καθαρό προϊόν της γυναικείας φύσης, αλλά μιας ανθρώπινης προόδου, μιας συμφιλίωσης, όσο είναι εφικτό, μεταξύ του άντρα και της γυναίκας, δηλαδή μιας άρσης των ανταγωνιστικών σχέσεων. Αν λοιπόν ο φεμινισμός εκδηλώνεται ως ανταγωνιστικό κίνημα προς τα ανδρικά προνόμια, βρίσκεται τοποθετημένος σε επισφαλή βάση, ανεξάρτητα από τις μύριες όσες κοινωνικές κατακτήσεις. Στην προκειμένη περίπτωση, θα έλεγα ότι ο Freud από τη σκοπιά του πολύ σωστά επισημαίνει πως ο Χριστιανισμός ως θρησκεία του Υιού, και άρα μητροκεντρικός, αμβλύνει την πατρική κυριαρχικότητα».⁵²

Όμως, μέσα από το συλλογιστικό προβληματισμό του, ο Νίκος Ματσούκας διατηρεί πάντα την ιδανική ισορροπία, καθώς ομολογεί πως, «Φοβάμαι ότι και το πρόβλημα της ιερωσύνης των γυναικών στη Δύση σήμερα εμπλέχτηκε στις παραπάνω τάσεις του φεμινισμού. Από την άλλη μεριά πολλοί ορθόδοξοι θεολόγοι, αντιτιθέμενοι ριζικά στην ιερωσύνη των γυναικών, προσάγουν εσφαλμένα θεολογικά επιχειρήματα, ότι η Θεοτόκος δεν είχε ιερατικό αξίωμα και ότι ο Χριστός είναι άνδρας! Εδώ δεν θα αναλύσω τούτο το θέμα, γιατί εξάπαντος έχει μια αυτόνομη

⁴⁸ Στο ίδιο, σ. 8.

⁴⁹ Στο ίδιο.

⁵⁰ Στο ίδιο, σσ. 8-9: «Ευτυχώς η θεμελιακή θέση της γυναίκας στην ιστορία της θείας οικονομίας μήτε αμαυρώθηκε μήτε κλονίστηκε από μιά παραφιλολογία και παραθεολογία περί προπατορικού αμαρτήματος, που ατυχώς ανθεί ως τις ημέρες μας, ακόμη και σε επιστημονικούς κύκλους».

⁵¹ Στο ίδιο, σ. 9.

⁵² Στο ίδιο, σ. 14.

ιδιαιτερότητα. Μόνο θέλω να υπενθυμίσω λιγάκι το δόγμα της Χαλκηδόνας και τις συνέπειές του, και να το σκεφτούμε απλώς *de lege lata* δίκην νομικών. Για μας άντρας και γυναίκα, μ' όλα τα ανταγωνιστικά συμπαρομαρτούντα, διακρίνονται με βάση την ερωτικότητα και τη σεξουαλικότητα. Η ολοκλήρωση του καθενός βρίσκεται στην ενότητα και τη συμφιλίωση: τότε είμαστε, κατά το εφικτό, ολοκληρωμένοι άνθρωποι. Έτσι τίθεται το ερώτημα κατά το δόγμα της Χαλκηδόνας: με ποιά σημασία ο Χριστός είναι άνδρας; Φυσικά όχι με τούτη της ανταγωνιστικής σχέσης που απορρέει από την ερωτικότητα και τη σεξουαλικότητα. Κατά το δόγμα της Χαλκηδόνας στο Χριστό, ως τέλειο άνθρωπο, δεν στασιάζουν μήτε το ανδρικό μήτε το γυναικείο στοιχείο. Η τέλεια ανθρώπινη φύση δεν μπορεί να 'ναι μονάχα ανδρική, γιατί αν συνέβαινε τούτο, τότε θα ίσχυε και για τη γυναίκα η ρήση του Γρηγορίου Θεολόγου: *"Τὸ ἀπρόσληπτον ἀθεράπευτον"* (PG 37, 181C-184A). Μη γένοιτο!».⁵³ Κι' όμως, «Ο Κλήμης Ρώμης αναφέρει ένα Άγραφο –που οι ερευνητές Zahn και Grenfel το θεωρούν αυθεντικό λόγιο του Χριστού–, όπου η Σαλώμη ρωτά το Χριστό: *"Πότε θα έλθει η βασιλεία του Θεού;"*. Ο Χριστός απαντά: *"Όταν αφανίσετε το ντύμα της ντροπής, και όταν άντρας και γυναίκα γίνουν ένα"*. Για το Χριστό δεν θα μπορούσε κανείς να θέσει μήτε ανδροκρατικά μήτε γυναικοκρατικά κριτήρια. Κοντολογίς σε ό,τι αφορά την ιερωσύνη των γυναικών, καμιά δογματική απόφαση δεν την αποκλείει, παρά μόνο κανονική απαγόρευση και λόγοι κοινωνικοί».⁵⁴

Έτσι, «Η Εύα της θεολογίας είναι η γυναίκα της ιστορίας. Η θεολογία δίνει έμφαση στα μητροκεντρικά στοιχεία έτσι κι αλλιώς. Με τούτα τα στοιχεία η ανθρωπότητα ανυψώνεται πνευματικά, όχι επειδή η γυναίκα μόνο έχει τις καταβολές μιας τέτοιας ανύψωσης, αλλά επειδή μιιά συμφιλίωση στα όρια της μητροκεντρικότητας συντελεί στην ολοκλήρωση της πορευόμενης τελείωσης, όταν και όσο τούτο είναι εφικτό στην πορεία της κτίσης και της ιστορίας».⁵⁵ Επειδή, «Μιά έκκλησιολογία ή όποια επιβάλλει τήν ιερωσύνη ως ανδρικό δικαίωμα αρνεϊται κατ' αυτό τον τρόπο τόν Χριστό, ως πλήρη Θεό και ως πλήρη άνθρωπο».⁵⁶ Κατά τον καθηγητή Πέτρο Βασιλειάδη, «Το αίτημα βέβαια της αποκατάστασης της ορατής ενότητας της Εκκλησίας δεν αποτελεί μόνον ιεραποστολική

⁵³ Στο ίδιο, σσ. 14-15.

⁵⁴ Στο ίδιο, σ. 15.

⁵⁵ Στο ίδιο.

⁵⁶ Χριστόφορου Αρβανίτη, *Η θρησκευσιολογική*, σ. 56. Επίσης βλ., π. Αλεξάνδρου Σμέμαν, *Η χειροτονία των γυναικών. Η γυναίκα στην Εκκλησία και τον κόσμο*, περιοδικό *Σύναξη*, τεύχος 36°, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 1990, Αθήνα, σσ. 50-51: «Πολύ περισσότερο σ' αυτή την πραγματικότητα, στην οποία γίναμε μέτοχοι εδώ και τώρα όλοι –άνδρες και γυναίκες αδιάκριτα– είμαστε "βασιλείς και ιερείς", γιατί αυτή είναι η ουσιαστική ιερωσύνη της ανθρώπινης φύσης και κλίσης που αποκατέστησε ο Χριστός σε μας».

αναγκαιότητα, αλλά ύψιστη θεολογική και εκκλησιολογική επιταγή».⁵⁷ Έτσι, λοιπόν, κρίνεται ζωτικής σημασίας το γεγονός της εκκλησιαστικής ενότητας, ως της πολυπόθητης εκείνης ένωσης των πάντων στο πρόσωπο του Χριστού. Το ζητούμενο είναι η Εκκλησία να υπάρχει ως Σώμα Χριστού και ανθρώπων και όχι ως σύστημα. Ο ρόλος των λειτουργών της να είναι χαρισματικός και όχι εξουσιαστικός. Και κυρίως, να παύσουν να υπάρχουν οι μύθοι και τα στερεότυπα –τα εντέχνως και εσκεμμένως καλλιεργημένα–, μαζί με την ταυτόχρονη απενεχοποίηση της γυναικείας φύσης, της σωματικότητας και της ερωτικότητας. Και να γίνει επιτέλους η υπέρβαση. Όστε να μείνει στο τέλος το κατεξοχήν πρόσωπο. Ο Χριστός. Η ένωση των πάντων.

Ποια είναι, λοιπόν, η πρόταση του Νίκου Ματσούκα; Σίγουρα, πάντα δημιουργική και δυναμική καθώς, «Τέλος θα ήθελα μετριοφρόνως να κάνω μια υπόδειξη στους όποιους θεολόγους που προσάγουν τέτοια ή παρόμοια θεολογικά επιχειρήματα. Τίποτα δεν είναι πιο ισχυρό από τη μακραίωνη παράδοση και την πράξη της Εκκλησίας. Επομένως, Εκκλησία, ως σώμα και πλήρωμα αληθείας, εφόσον είναι πεπεισμένη ότι πρέπει η παράδοση αυτή να μείνει αναλλοίωτη, έχει όλη την άνεση να την κρατήσει, και διόλου δεν χρειάζεται τέτοιου είδους παραθεολογικά επιχειρήματα, που εξάπαντος μειώνουν τη γυναίκα ως μέλος του σώματος ή καλύτερα λυμαίνονται την ίδια τη χαρισματική κοινωνία αυτού του εκκλησιαστικού σώματος. Και τούτο συμβαίνει, επειδή σ' αυτή τη χαρισματική κοινωνία τα μέλη διαφέρουν μόνο κατά την ιδιαιτερότητα και τη δεκτικότητα, όμως εν ουδενί κατ' ουδένα τρόπο ουδαμώς κατά την ισοτιμία και την ισότητα. Άλλωστε η εξαίρεση της γυναίκας από την ιερωσύνη διόλου δεν μείωσε μήτε μειώνει τη χαρισματική ζωή της Εκκλησίας».⁵⁸

Σε τούτη την προοπτική, «Όστόσο κανείς δεν επιτρέπεται να εφησυχάζει μπροστά σε τόσο ραγδαίες και εκρηκτικές αλλαγές των ιστορικών πραγμάτων. Κατά την προσωπική μου γνώμη, η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία αργά η γρήγορα θα υιοθετήσει την ιερωσύνη των γυναικών. Τι μέλλει να πράξει η Ορθοδοξία; Εκείνο που πρέπει να κάνει η Ορθόδοξη Εκκλησία είναι να προετοιμάζεται όχι με τέτοια σαθρά και επιζήμια θεολογικά επιχειρήματα αλλά με την άρτια κοινωνική οργάνωση της ζωής της, όπου άνδρες και γυναίκες με πλήρη ισοτιμία και ισότητα να εργάζονται αναδεικνύοντας πλούσιους καρπούς χαρισματικής ζωής και καλλιεργώντας την παιδεία και τον πολιτισμό».⁵⁹ Επειδή το

⁵⁷ Πέτρου Βασιλειάδη, *Οι προοπτικές του διαλόγου μεταξύ της Ορθόδοξης και της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας*, από τον τόμο *Ορθόδοξη Θεολογία και οικουμενικός διάλογος*, Αθήνα 2005, σ. 196.

⁵⁸ Νίκου Ματσούκα, *Η ιερωσύνη των γυναικών*, σ. 127.

⁵⁹ Στο ίδιο.

μέλλον κατακτάται μόνο με αγώνες και μέσα από τη δραματική πορεία του ανθρώπου μέσα στην Ιστορία.

Μαρία Χατζηαποστόλου, Μ.Θ.
Υποψήφια Διδάκτωρ Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.